

DRZEWY SAMOORGANIZUJĄCE SIĘ

IIUWr, II rok informatyki.

Opracował: Krzysztof Loryś

1 Wprowadzenie

Drzewa samoorganizujące się są kolejnym przykładem struktury danych opartej na binarnych drzewach przeszukiwań. Przymiotnik "samoorganizujące" oznacza, że drzewa te w trakcie wykonywania na nich operacji zmieniają swoją strukturę automatycznie, stosując pewną prostą heurystykę. W przeciwieństwie do drzew zbalansowanych (AVL, czerwono-czarnych) heurystyka ta nie korzysta z żadnych dodatkowych informacji pamiętanych w wierzchołkach. Druga istotna różnica polega na tym, że teraz pojedyncze operacje słownikowe mogą być kosztowne. Jak jednak pokażemy, zamortyzowany koszt ciągu operacji jest niski.

2 Operacje na drzewach samoorganizujących się

Oprócz operacji słownikowych ($find(i, S)$, $insert(i, S)$, $delete(i, S)$), odpowiednio wyszukiwania, wstawiania i usuwania klucza i w (do, z) drzewie S) rozważymy realizację następujących operacji:

- $join(S_1, S_2)$ - połącz drzewa S_1 i S_2 w jedno drzewo (przy założeniu, że każdy klucz w drzewie S_1 jest nie większy od każdego klucza z drzewa S_2),
- $split(i, S)$ - rozdziel S na dwa drzewa S_1 i S_2 takie, że każdy klucz w S_1 jest nie większy od i , a każdy klucz w S_2 jest nie mniejszy od i .

3 Implementacja operacji

Podstawowa idea drzew samoorganizujących się polega na tym, by wierzchołki drzewa zawierające klucz i (parametr operacji $insert$, $delete$, $find$, $split$) przesuwac serią rotacji do korzenia. Umiejętnie wykonywane rotacje będą powodować "spłaszczenie" drzewa.

Wygodnie jest nam wprowadzić operację *Splay*, w terminach której wyrazimy wszystkie interesujące nas operacje.

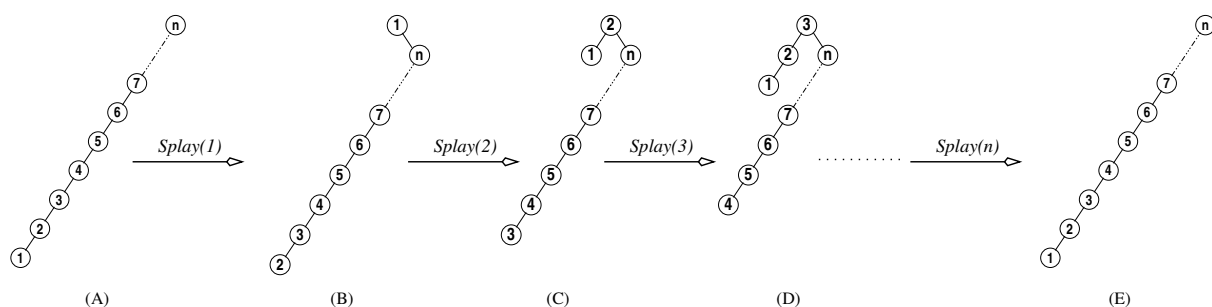
Definicja 1 $Splay(j, S)$ - przeorganizuj S tak, by jego korzeniem stał się wierzchołek zawierający klucz k taki, że w S nie ma elementu leżącego między k i j .

Tak więc jeśli j znajduje się w S to operacja $Splay(j, S)$ przesunie j do korzenia. W przeciwnym razie w korzeniu znajdzie się $k = \min\{x \in S \mid x > j\}$ lub $k = \max\{x \in S \mid x < j\}$.

4 Implementacja Splay(x)

Splay łatwo jest zaimplementować przy pomocy rotacji. Jedną z możliwości jest stosowanie rotacji do elementu x tak długo, aż znajdzie się on w korzeniu. Jak jednak pokazuje poniższy przykład, taka implementacja powoduje, że niektóre ciągi operacji słownikowych byłyby wykonywane w czasie kwadratowym od długości ciągu.

PRZYKŁAD 1

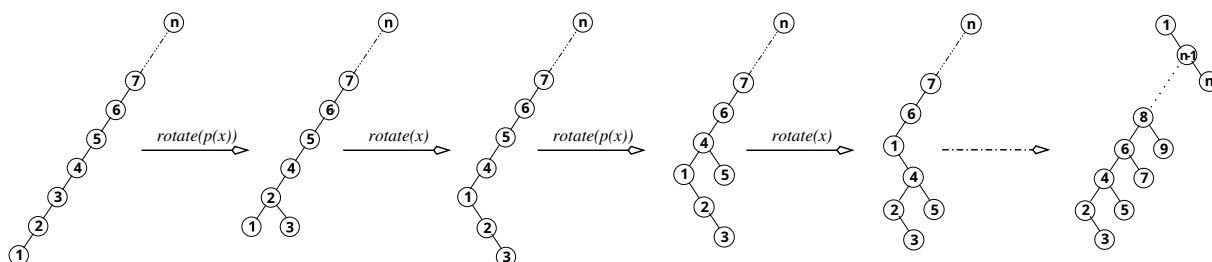

Drzewo (A) może powstać na skutek wykonania ciągu instrukcji: $insert(1), insert(2), \dots, insert(n)$. Kolejne operacje: $Splay(1), Splay(2), \dots, Splay(n-1)$ wykonują odpowiednio: $n-1, n-1, n-2, n-3, \dots, 1$ rotacji. Po wykonaniu $Splay(n)$ otrzymujemy z powrotem drzewo (A). \square

Wobec tego musimy zaproponować inny sposób implementacji. Rozważamy 3 przypadki:

- (a) x ma ojca, ale nie ma dziadka $\rightarrow rotate(x)$,
- (b) x ma ojca $p(x)$ i ma dziadka; x i $p(x)$ są obydwaj lewymi bądź obydwaj prawymi synami swoich ojców $\rightarrow rotate(p(x)); rotate(x)$,
- (c) x ma ojca $p(x)$ i ma dziadka; x jest lewym a $p(x)$ prawym synem, bądź na odwrót $\rightarrow rotate(x); rotate(x)$.

PRZYKŁAD 2

To samo zdegenerowane drzewo co w Przykładzie 1 po wykonaniu $Splay(1)$, w opisany powyżej sposób, zostaje istotnie spłaszczone - jego wysokość została zredukowana o połowę. \square

5 Analiza

Stosujemy analizę zamortyzowaną. Każdy wierzchołek drzewa przechowuje pewien depozyt. Operacja wykonywana na drzewie może zwiększać depozyty, bądź też może być opłacana przez kwoty z depozytów.

OZNACZENIA

$S(x)$ - poddrzewo o korzeniu w x ,

$|S|$ - liczba wierzchołków w drzewie S ,

$$\mu(S) = \lfloor \log(|S|) \rfloor,$$

$$\mu(x) = \mu(S(x)).$$

Będziemy utrzymywać następujący niezmiennik:

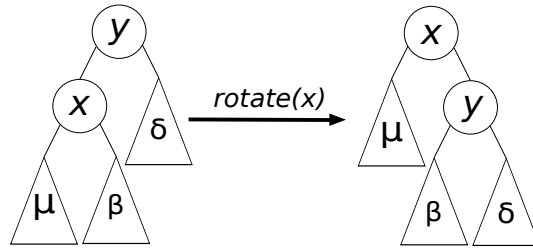
Wierzchołek x ma zawsze co najmniej $\mu(x)$ jednostek na swoim koncie.

Insert daje wierzchołkowi pewien początkowy depozyt.

Lemat 1 *Każda operacja $Splay(x, S)$ wymaga nie więcej niż $3(\mu(S) - \mu(x)) + 1$ jednostek do wykonania operacji i zachowania niezmiennika kredytowego.*

DOWÓD: Rozważamy trzy przypadki jakie możemy napotkać, przesuwając x w kierunku korzenia, podczas operacji *Splay*. Bez zmniejszenia ogólności zakładamy, że x jest lewym synem swego ojca.

- (a) W tym przypadku x nie ma dziadka i wykonujemy pojedynczą rotację $rotate(x)$. Niech y oznacza ojca x -a.

Niech μ oznacza depozyty wierzchołków przed wykonaniem tej rotacji, a μ' - depozyty po jej wykonaniu.

Ponieważ jedynie poddrzewa zakorzenione w x i w y mogły zmienić swoją wielkość, aby utrzymać niezmiennik musimy zapłacić:

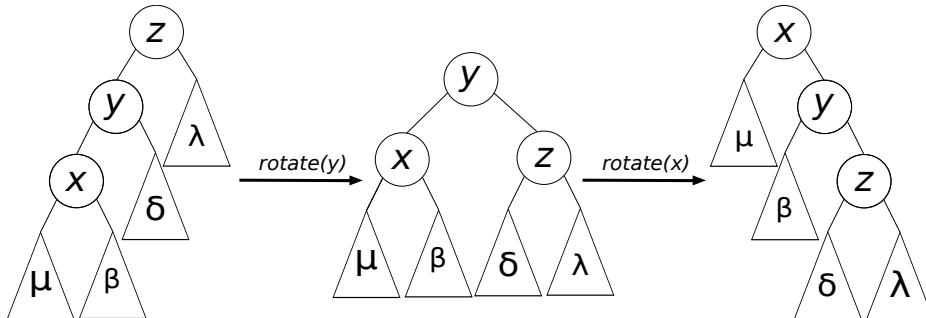
$$\mu'(x) + \mu'(y) - \mu(x) - \mu(y).$$

Łatwo zauważyć, że $\mu'(x) = \mu(y)$, $\mu'(x) \geq \mu(x)$ oraz $\mu'(y) \leq \mu'(x)$. Tak więc

$$\mu'(x) + \mu'(y) - \mu(x) - \mu(y) = \mu'(y) - \mu(x) \leq \mu'(x) - \mu(x) \leq 3(\mu'(x) - \mu(x)).$$

Mając do dyspozycji $3(\mu'(x) - \mu(x)) + 1$ jednostek jesteśmy w stanie utrzymać niezmiennik i pozostanie nam jeszcze jedna jednostka na opłacenie operacji niskiego poziomu związanych z wykonaniem rotacji (manipulacje wskaźnikami, porównania,...).

- (b) Niech y i z oznaczają odpowiednio ojca i dziadka x -a.

Pokażemy, że $rotate(y); rotate(x)$ oraz utrzymanie niezmiennika kosztują nie więcej niż $3(\mu'(x) - \mu(x))$. Ponieważ jedynie poddrzewa zakorzenione w x , y i z mogły zmienić swoją wielkość, aby utrzymać niezmiennik potrzebujemy

$$(*) = \mu'(x) + \mu'(y) + \mu'(z) - \mu(x) - \mu(y) - \mu(z)$$

jednostek. Ponieważ po wykonaniu tych rotacji w poddrzewie o korzeniu x znajdują się dokładnie te same wierzchołki, które przed wykonaniem rotacji znajdowały się w poddrzewie o korzeniu z , mamy $\mu'(x) = \mu(z)$. Stąd

$$\begin{aligned} (*) &= \mu'(y) + \mu'(z) - \mu(x) - \mu(y) = [\mu'(y) - \mu(x)] + [\mu'(z) - \mu(y)] \leq \\ &\leq [\mu'(x) - \mu(x)] + [\mu'(x) - \mu(y)] \leq 2[\mu'(x) - \mu(x)]. \end{aligned}$$

Mając $3[\mu'(x) - \mu(x)]$ jednostek do dyspozycji, na opłacenie operacji niskiego poziomu wykonywanych przy tych dwóch rotacjach pozostaje nam $\mu'(x) - \mu(x)$ jednostek. Może się jednak okazać, że $\mu'(x) = \mu(x)$. Wówczas operacje niskiego rzędu będziemy mogli opłacić uszczuplając depozyty, ponieważ (jak pokażemy w poniższym fakcie), równość $\mu'(x) = \mu(x)$ implikuje, że suma nowych depozytów w x , y i z jest mniejsza niż suma depozytów w tych wierzchołkach przed wykonaniem rotacji.

Fakt 1 *Jeśli $\mu'(x) = \mu(x)$, to $\mu'(x) + \mu'(y) + \mu'(z) - \mu(x) - \mu(y) - \mu(z) < 0$.*

Dowód:

Założmy nie wprost, że

$$\mu'(x) = \mu(x) \text{ oraz } \mu'(x) + \mu'(y) + \mu'(z) \geq \mu(x) + \mu(y) + \mu(z).$$

Ponieważ $\mu(x) \leq \mu(y) \leq \mu(z) = \mu'(x) = \mu(x)$, więc

$$\mu(x) = \mu(y) = \mu(z).$$

Stąd

$$\mu'(x) + \mu'(y) + \mu'(z) \geq 3\mu(x) = 3\mu'(x).$$

Z tego, że zarówno $\mu'(y)$ jak i $\mu(z)$ są nieujemne i nie większe od $\mu'(x)$ wnioskujemy, że

$$\mu'(x) = \mu'(y) = \mu'(z)$$

i ostatecznie

$$\mu(x) = \mu(y) = \mu(z) = \mu'(x) = \mu'(y) = \mu'(z).$$

Zauważmy teraz, że zbiór wierzchołków znajdujących się przed rotacjami w drzewie o korzeniu x jest rozłączny ze zbiorem wierzchołków znajdujących się po rotacjach w drzewie o korzeniu w z . Oznaczmy moce tych zbiorów przez a i b . Ponadto wszystkie te wierzchołki i jeszcze wierzchołek y znajdowały się przed rotacjami w drzewie o korzeniu w z . Stąd, wobec powyższej równości, mamy

$$\lfloor \log(a) \rfloor = \lfloor \log(a + b + 1) \rfloor = \lfloor \log(b) \rfloor.$$

Ale $\lfloor \log(a + b + 1) \rfloor \geq \lfloor \log(2 \min\{a, b\}) \rfloor > \lfloor \log(\min\{a, b\}) \rfloor$, więc otrzymujemy sprzeczność.

□ (Fakt 1)

(c) Analiza tego przypadku jest analogiczna jak analiza przypadku (b).

W trakcie operacji $Splay(x, S)$ wierzchołek x zajmuje coraz wyższe pozycje. Niech S_1, S_2, \dots, S_k będą drzewami zakorzenionymi w x w momencie gdy x zajmuje te pozycje. Wówczas całkowity koszt $Splay(x, S)$ wynosi

$$3(\mu(S_1) - \mu(x)) + 3(\mu(S_2) - \mu(S_1)) + \dots + 3(\mu(S_k) - \mu(S_{k-1})) + 1 = \\ 3(\mu(S_k) - \mu(x)) + 1 = 3(\mu(S) - \mu(x)) + 1$$

□ (Lemat 1)

Ponieważ

- każda z operacji $find()$, $insert()$, $delete()$, $split()$ i $join()$ może być wykonana przy użyciu stałej liczby operacji $Splay()$ oraz stałej liczby operacji niskiego rzędu,
- wartość $\mu()$ w drzewie o n wierzchołkach nie przekracza $\log n$,
- po wykonaniu $insert()$ w takim drzewie, do depozytu dodanego wierzchołka musimy odłożyć nie więcej niż $\log n$ jednostek,

otrzymujemy następujące twierdzenie:

Twierdzenie 1 Wykonanie ciągu m operacji $find()$, $insert()$, $delete()$, $split()$ i $join()$, zawierającego n operacji $insert()$, kosztuje $O(m \log n)$.

Literatura

- [1] D.Sleator, R.E.Tarjan, *Self-adjusting binary trees*, JACM, 32(1985), s. 652-686.
- [2] R.E.Tarjan, *Data Structures and Network Algorithms*, SIAM, 1983.